

100 číslice, jestliže je významová. Jestliže však není významová, tu je třeba si od další vypůjčit jedničku a převést ji a připsat k číslu, od něhož se má odčítat. A za každou nulu, za niž se bere, se má dát devítka, neboť ona jednotka vzhledem k nule platila deset, a když byla odňata, zůstane 9. Tak například to číslo, od něhož se má odčítat, budiž toto: 140321 a menšitel 46523 a zbyvající číslo bude 93798.

4 *souhrn jednotek*: definice čísla jako souhrnu jednotek byla běžná od dob Eukleidových Elementů (3. stol. př. n. l.) až do 18. stol.; vymezuje jen celá kladná čísla – 6-7 *prst, člunek*: rozlišení čísel na prsty (dígiti) a články (articuli), tj. vlastně na jednotky a desítky, vyskytuje se již od 10. stol.; běžným se stalo od 13. stol. – 14 *různými značkami*: mінěny číslice římské, arabské a popř. i jiné značky – 24 *číslicí nevýznamovou, kterou nazývají nulou*: středověká matematika nepovažovala ještě nulu za číslo (tento názor se udržel až do 18. stol.); lat. označení pro ni „cifra“ je polatinštěný indicko-arabský termín, znamenající původně „prázdný“; v evropské matematice se ho užívalo od doby Leonarda Pisánského (1. pol. 13. stol.) – 46 *tolik tisícovek, kolik teček se přešlo*: mінěn způsob označování, např. 7624653214, který předcházal pozdějším tečkám a čárkám pro označení tisíce, miliónu atd. (pro snazší orientaci při čtení velkých čísel) – 47 *počítání*: lat. numeratio, tj. způsob psaní čísel – 48 *půlení, zdvojování*: tj. dělení dvěma a násobení dvěma (původně byly počítány za samostatné početní úkony); *posloupnost*: tj. počítání s dnešními aritmetickými posloupnostmi; *hledání kořene*: tj. odmocňování – 49 *z čísel čtvercových a krychlových*: tj. hledání druhé a třetí odmocniny – 54 *první číslice*: číslice na místě jednotek – 58 *škrtní horní číslice a zapiš prst*: součet se psal nahoru nad číslice prvního řádku, které se přitom škrtyly; lat. název summa pro součet je vlastně pův. označení pro nejvyšší řádek – 81 *zásoba menšitele*: lat. dispositio numeri subtrahendi, tj. menšenec – 87 *na místo horní číslice*: postup odčítání je možno ukázat na příkladu, který dále uvádí Křišťan:

náš způsob zápisu:	Křišťanův způsob zápisu:
1 4 0 3 2 1	9 3 7 9 8 4.
— 4 6 5 2 3	0 13 9 12 11 11 3.
9 3 7 9 8	1 4 0 3 2 1 1.
	4 6 5 2 3 2.

Pořadová čísla (vpravo) vyznačují Křišťanův postup psaní řádků; každý řádek se psal zprava doleva, výsledek je zase nahoře – 98 *jestliže je významová*: tj. nerovná-li se nule (nevýznamová byla nula)

JAN ŠINDEL ÚVOD K TABULKÁM POHYBU PLANET

Jan Ondřejův, zvaný Šindel, rodák z Hradce Králové (asi 1375 - po 1456), může být spolu s Křišťanem z Prachatic a Zikmundem Albikem z Uničova plným právem označen za vrcholnou vědeckou osobnost u nás v předhusitském a husitském období. Stejně jako Křišťan pracoval Šindel v několika oborech, především v astronomii a v lékařství (velké obliby došel např. jeho latinský rostlinář). Vzdělání získal na pražské universitě, kde brzy přednášel jako profesor a zastával i úřad rektora.

Později snad působil jako profesor ve Vídni a jako městský lékař v Norimberku, snad nějaký čas i v Olomouci. Ke konci života se vrátil do Prahy. Světovou pověst získal jako astronom, a to jednak jako autor teoretických pojednání, jednak jako pozorovatel. Na jeho velmi přesné výsledky pozorování zeměpisné šířky Prahy a sklonu ekliptiky k rovníku navazovali ještě skoro o 200 let později Tycho Brahe a Jan Kepler. Svými teoretickými pracemi z astronomie přerůstá tehdy běžnou úroveň, a to především proto, že jeho spisy nejsou pouhým zpracováním běžných předloh, jak bylo tehdy zvykem, ale pokusem o samostatný přístup k problému. Připisují se mu *tabulky pro výpočet pohybu planet*, které přinesly některé úpravy a zpřesnění. Jak bylo v tehdejší době běžné, je tu spojeno studium pohybu planet se zřetelem k astrologické předpovědi. Avšak astrologická předpověď není jediným cílem zájmu o studium planet: autor si uvědomuje i závažnost otázky, jaké je skutečné uspořádání planetární soustavy.

Ukázky jsou vybrány z rozsáhlého úvodu k tabulkám pohybů planet, vypočtených pro pražský poledník. V úvodu k tabulkám je obšírně pojednáno jednak o tom, jak tabulek užívat a jak podle nich vypočítávat různé pohyby planet, jednak je podán obecný návod, jak podle postavení planet a na základě působení připisovaného jednotlivým planetám sestavovat astrologické předpovědi. V ukázkách ostře kontrastuje určitost a propracovanost metod, podle nichž se skutečně vědecky počítají pohyby nebeských těles, s mnohoznačnou neurčitostí a nezávažností pravidel pro astrologickou předpověď.

(POTŘEBA ZVLÁŠTNÍCH TABULEK)

Obdivuhodný je pán na výsostech a svá obdivuhodná díla zjevil jak na zemi, tak na nebi z lásky k člověku, kvůli němuž vše založil a stvořil, aby podle velkoleposti stvořených věcí bylo možno nahlížet a poznávat jejich tvůrce. Neboť podle Knih o morálce od svatého Řehoře „stopy našeho stvořitele jsou podivuhodná díla viditelných stvořených věcí; když na ně hledíme, obdivujeme se moci stvořitele“. Jeho podivuhodná a nevyličitelná moc se nám nejvíce jeví a poznatelným způsobem ukazuje v různém působení planet a v jejich podivuhodném vlivu na pozemské věci. Avšak protože vlivy a působení planet se rozličným způsobem mění podle různosti jejich pohybů, je nutné, chceme-li poznat jejich budoucí působení a vlivy na tento pozemský svět, vypočítávat různost jejich pohybu podle tabulek. Avšak mezi tabulkami, jež jsou nyní známé, jsou nejlepší ty, které sestavil kastilský král Alfons v městě Toledu. Ale práce s těmito tabulkami je tak zdlouhavá a obtížná, že s nimi někteří jen s obtížemi dospívají k poznání pohybů planet. Proto jsem pro zkrácení a usnadnění práce uspořádal stručné tabulky, založené na kořenech a pohybech alfonsinských tabulek pro léta Kristova vtělení, a převedl jsem je na poledník města Prahy. Toto město leží totiž 1 hodinu a 28 minut na východ od Toleda. Vzal jsem tedy střední pohyb každé planety a jiných pohybů uvedených v alfonsinských tabulkách pro 3 minuty a 40 sekund dne, které odpovídají uvedenému času, totiž 1 ho-

38. Úvodní obrázek Cesty spravedlivé v alchymiji Antonia z Florencie

77

Inapuit tabule de medio rveris motibus planetarum
 Super meridianum P Et primo in annis collect

Tome Tabula augurii collata z stellari fixarum					Tabla accessus Tabula medij motu utessus Spe Solis Venens z ajm										
S S ay 2 3					S S ay 2 3										
1228	0	10	29	29	9	2	12	38	41	78	9	18	24	24	18
1228	0	10	38	18	8	2	13	20	20	70	9	18	16	16	14
1268	0	10	24	4	6	2	12	22	23	21	9	19	7	7	16
1288	0	10	44	16	7	2	14	22	6	33	9	19	13	12	14
1408	0	11	2	27	2	2	16	21	29	22	9	19	22	23	13
1428	0	11	13	32	3	2	14	24	32	16	9	19	31	32	12
1428	0	11	22	23	1	2	18	29	14	1	9	19	20	24	11
1468	0	11	31	12	0	2	19	10	14	78	9	19	29	10	10
1488	0	11	20	0	49	2	20	12	20	70	9	19	14	19	9
1608	0	11	28	29	18	2	21	12	23	21	9	20	6	28	4
1628	0	11	14	38	14	2	22	16	6	33	9	20	11	34	6
1628	0	12	6	24	14	2	23	14	29	22	9	20	22	26	7
1668	0	12	14	16	12	2	22	19	32	16	9	20	33	14	2
1688	0	12	32	7	13	2	26	1	14	1	9	20	22	2	2
1408	0	12	32	12	12	2	24	2	14	78	9	20	10	13	1
1428	0	12	21	23	10	2	28	2	20	70	9	20	19	22	1
1428	0	12	40	32	29	2	24	6	23	21	9	21	8	30	19
1468	0	12	19	21	28	3	0	8	6	33	9	21	14	19	18
1488	0	13	8	10	24	3	1	9	29	22	9	21	26	8	16
1808	0	13	16	19	24	3	2	11	32	16	9	21	32	14	14

25 dině a 28 minutám, a to, co jsem vypočetl, jsem odečetl od toledských kořenů, uvedených hned na počátku řečených alfonsinských tabulek, a tak mám kořeny libovolné planety a jiných pohybů pro zeměpisnou délku uvedeného města Prahy. Na základě těchto kořenů jsem vypočetl řečené střední pohyby až do tercií včetně, a to tak, že kdekoli jsem v kvartách našel 30 či více, místo nich jsem připočetl k terciím jednotku. Proto je třeba k dokonalému poznání pohybů jednotlivých planet důkladně a dopodrobna si osvojit poučení, obsažené v dalších kapitolách.

4 podle *Knih o morálce*: cit. *Moralia* (PL 75, 927) – 12 *kastilský král Alfons*: Alfons X. (vládl 1252-1282), milovník astronomie, vytvořil v Toledu středisko arabských, židovských a křesťanských vědců, jejichž úkolem bylo zpracovat výsledky starověké a arabské astronomie; byly vytvořeny tabulky pohybů planet (nazývané alfonsinské), které přinesly některá zdokonalení výpočtů – 16 *na kořenech a pohybech*: tj. na základních výpočtech pohybů; *pro léta Kristova vtělení*: tj. podle našeho letopočtu (počítaného od Kristova narození) – 18 *1 hodinu a 28 minut*: rozdíl zeměpisných délek Prahy a Toleda je podle tehdejšího zvyku vyjádřen v časové míře (15° zeměpisné délky odpovídá rozdílu 1 hodiny v místních časech); autor počítá s rozdílem zeměpisných délek o 22° (skutečný rozdíl je asi 18,5°). Přesto však je hodnota 22° vzhledem k možnostem na poč. 15. stol. poměrně značně přesná. To, že je větší, než by skutečně měla být, odpovídá tehdejším představám o menších rozměrech zeměkoule; *střední pohyb*: protože pohyb planet není rovnoměrný, užívalo se k výpočtům také tzv. středního pohybu, jímž by se planeta pohybovala, kdyby se pohybovala rovnoměrně; je to tedy totéž co průměrná (úhlová) rychlost planety – 19 *jiných pohybů*: tehdejší astronomie znala vedle pohybů planet již také četné jiné nebeské pohyby, např. posun výstupního uzlu měsíční dráhy (tzv. hlavy Draka) po ekliptice a pohyb jarního bodu v ekliptice – 20 *pro 3 minuty a 40 sekund dne*: den (tj. 24 hodin) byl rozdělen na 60 minut a ty zase na 60 sekund; jde zde tedy o týž časový úsek jako dříve uvedená 1 hodina a 28 minut – 25 *až do tercií včetně*: tercie je šedesátý díl sekundy; *v kvartách*: kvarta je šedesátý díl tercie – 26 *místo nich jsem připočetl k terciím jednotku*: jde o zaokrouhlení posledního čísla (podobně jako se to dělá dnes u desetinných míst); 30 kvart je totiž polovina tercie a více než 30 kvart je více než polovina tercie, zaokrouhuje se tedy na jednu celou tercii

JAK POZNAT DOBU PRAVÉ KONJUNKCE SLUNCE A MĚSÍCE A JEJICH OPOZICE

5 Je třeba, abych vyrovnal Slunce a Měsíc na čas střední konjunkce nebo střední opozice, co nejpřesněji budu moci. Postup při vyrovnávání Měsíce je pak týž jako při vyrovnávání Slunce, a to proto, že v době středních konjunkcí a opozicí není žádný střed Měsíce. Jestliže tedy jejich pravá místa budou táž co do znamení, stupňů, minut, sekund a tercií, není třeba, abych dále počítal, protože v tutéž dobu nastává konjunkce pravá i střední. Avšak jestliže pravé místo Slunce předešlo pravé místo Měsíce v pořadí znamení, pak vím, že pravá konjunkce teprve nastane; jestliže však naopak pravé

místo Měsíce přešlo právě místo Slunce, vím, že pravá konjunkce již
10 přešla. Tedy ať má pravá konjunkce teprve nastat, či ať již přešla, odečtu
menší pohyb od většího a zůstane mi vzdálenost Slunce a Měsíce, kterou
převedu na poslední druh zlomku a výsledek zachovám a zkoumám, kte-
rému tělesu přísluší vzdálenost. Neboť jestliže Slunce přešlo Měsíc v po-
řadí znamení, bude to vzdálenost Slunce, jestliže naopak, bude to vzdálenost
15 Měsíce. Potom s argumentem Slunce jdu do tabulky pravého pohybu Slunce
a Měsíce za jednu hodinu a v příslušném směru vezmu pravý pohyb za jednu
hodinu se vstupem do zvířetníku, avšak k argumentu Měsíce přidám polo-
vinu vzdálenosti Slunce a Měsíce s polovinou dvanáctého dílu téže vzdále-
nosti; tak samu tuto vzdálenost dělím dvanácti a kvocient bude dvanáctý
20 díl vzdálenosti. Přičtu jej k řečené vzdálenosti a polovinu onoho celku přičtu
k argumentu Měsíce, jestliže Slunce přešlo Měsíc v pořadí znamení; anebo
tutéž polovinu odečtu od argumentu Měsíce, jestliže Měsíc přešel Slunce.
S takto vycházejícím argumentem Měsíce jdu do uvedené tabulky a v pří-
slušném směru dostanu pravý pohyb Měsíce za jednu hodinu se vstupem
25 do zvířetníku, bylo-li by toho zapotřebí. Potom odečtu pravý pohyb Slunce
za jednu hodinu od pravého pohybu Měsíce za jednu hodinu a k zbytku
přičtu tolik sekund bez jedné, kolik je stupňů v délce čili ve vzdálenosti. Tak
učiním v případě, že Měsíc bude ve vnitřní části svého epicyklu, což poznám
podle jeho argumentu. Anebo odečtu od téhož pohybu tolik sekund bez
30 jedné, jestliže Měsíc bude ve vnější části svého epicyklu. Vyjde mi vyro-
vaný předstih Měsíce za jednu hodinu, který převedu na týž druh zlomku,
na který jsem převedl vzdálenost Slunce a Měsíce. Onu vzdálenost Slunce
a Měsíce dělím výsledkem a vyjdou mi hodiny; potom, bude-li nějaký
zbytek, násobím ho šedesáti a součin dělím týmž číslem jako dříve, a vyjdou
35 mi sekundy. A pak ještě, budu-li chtít, násobím zbytek šedesáti a součin
dělím týmž číslem jako dříve a vyjdou mi tercie, což stačí. Potom hodiny,
minuty, sekundy a tercie takto nalezené spojím s časem střední konjunkce
Slunce a Měsíce, jestliže Slunce přešlo Měsíc v pořadí znamení, anebo onen
čas odečtu, jestliže tomu bude naopak. Vyjde mi hledaná pravá konjunkce
40 Slunce a Měsíce.

Nadpis: *dobu pravé konjunkce Slunce a Měsíce*: tj. okamžik, kdy se Slunce a Měsíc
při pozorování ze Země promítají zhruba do stejného místa na obloze, tj. jsou na stej-
ném stupni ekliptiky (sluneční dráhy), podle níž se určovala poloha planet; *opozice*:
opak konjunkce, tj. okamžik, kdy jsou planety při pozorování ze Země prá-
vě na protilehlých stranách oblohy, tj. jsou od sebe vzdáleny o 180° ekliptiky –
1 *střední konjunkce nebo střední opozice*: časy vypočtené pomocí tzv. středního (tj.
průměrného) pohybu planet (pohyb planet není ve skutečnosti rovnoměrný) – 4 *ne-
ní žádný střed Měsíce*: tj. není třeba brát v úvahu vzdálenost skutečné polohy středu
Měsíce od jeho střední polohy; *pravá místa*: body na obloze, kam se skutečně planety
promítají – 5 *co do znamení, stupňů . . .*: poloha planet se udává tzv. ekliptikálními sou-
řadnicemi; délka se měří na ekliptice (na dráze Slunce), šířka na kružnicích kolmých

k ní. Stará astronomie počítala převážně jen s ekliptikální délkou, která se měří od tzv. jarního bodu (bod, kde je Slunce v okamžiku jarní rovnodennosti). Ekliptika se dělí na 12 znamení, každé znamení má 30° (obloukových), stupeň se dělí na 60 minut, minuta na 60 sekund atd. (jako u měr časových). Protože jarní bod se po ekliptice posouvá, znamení nesouhlasí (a již tehdy nesouhlasila) se souhvězdími – 15 s *argumentem Slunce*: tj. s hodnotou, podle níž se hledá v tabulkách – 17 s *vstupem do zvířetníku*: rozumí se okamžik, kdy Slunce vstupuje do jednotlivých znamení zvířetníku – 19 *kvocient*: matematický termín 15. stol., označující podíl – 28 *epicyklu*: podle představ geocentrické astronomie se planety nepohybují kolem Země po jedné kružnici, ale aspoň po dvou; přitom střed menší kružnice se pohybuje po obvodu větší kružnice. Druhá (tj. menší) kružnice se nazývá epicykl; jeho vnitřní část je blíže Zemi, vnější část je vzdálenější od Země – 30 *vyrovnaný předstih Měsíce*: míněn rozdíl pohybu Měsíce a Slunce po ekliptice (Měsíc se pohybuje rychleji než Slunce)

(O PŮSOBENÍ POHYBU PLANET)

Složení jednotlivců je smíšení povah a k smíšení povah dochází smíšením časů, smíšení časů pak vzniká působením pohybu planet, které vládnu tomu času, v němž dochází k onomu smíšení. Kterákoli tedy to bude z planet, podle níž se poznává věštba o smíšení času a účinků neb o životě na tomto světě, je to planeta šťastná. A kterákoli z nich to bude, podle níž se poznává věštba o pokažení času horkem či chladem a o zkáze a zhoubě a o jiných tomu podobných věcech, je to planeta zlá. A podle toho staří poznali, která z planet je šťastná a která je zlá, která zase je smíšená a která je horká či chladná, která je vlhká a která suchá, nebo která je mužská či ženská, denní či noční, a jiné věci, které se vztahují k planetám. Podle nich se planety nazývají pro to, co se děje v tomto světě, jak shledali, působením jejich pohybu ve smyslu úpravy počasí, a to i povzbudivého i ničivého vlivu, a ne proto, že by byly samy o sobě horké či chladné, vlhké či suché, denní či noční, nebo že by byly něčím jiným z těch věcí, jež jsou uvnitř kruhu Měsíce. Pokud se projevuje jejich působení na časy a krajiny, děje se to dvojím způsobem: jednak tak, že planeta působí sama jediná, jednak tak, že se jí v jejím působení dostává cizí účasti.

Tak příkladem působení planety jediné je třeba Saturn. Když ten bude vládnout věštbě roku bez aspektu vůči Martu nebo některé jiné z planet, bude v zimě přemíra mrazu ve všech chladných severních krajinách a zahynou v nich živočichové i rostliny, a ještě obtížněji bude obyvatelům tohoto pásma v chladu a suchu, když bude Saturn ascendentní ze středu kruhu augu. Avšak v krajinách nadmíru teplých se v roce, jehož věštbě bude vládnout Saturn, zmenší žár jejich ovzduší, ochladí se a stane se příjemným, posílí se jednotliví živočichové i rostliny, upraví se jejich povaha a jejich ovzduší bude příznivé, když Saturn bude vůči nim descendentní.

Bude-li vládnout roku Mars bez aspektu vůči Saturnu nebo jiné z pla-

net, v severních krajinách se v době zimy zmírní mráz a jejich ovzduší se oteplí a upraví se v nich vhodně povaha živočichů a rostlin. Avšak v jižních krajinách, jestliže Mars bude vládnout roku a v době letní bude v jižních znameních zvířetníku, nastane nadměrný žár a rozruší se povaha živočichů a rostlin a zahynou pod tíží žáru, neboť žářem se zkazí i ovzduší těchto krajin, bude-li v létě Mars v jižních znameních.

V předchozím výkladu jsme řekli, že změnou Slunce ve čtvrtích kruhu nastává změna času a že rozdíly roku, to jest roční období, se stávají odlišnými od rozdílů jiného roku proto, že planety působí spolu se Sluncem. Tak např. bude-li Saturn se Sluncem v zimě v nějakém vztahu, aniž by byl Mars nebo některá jiná z planet k nim v nějakém aspektu, a bude-li na konci znamení, zvětší se chladnost a délka zimy a pravděpodobně se v nich znásobí vanutí severních větrů, jež jsou nad obyčej chladné, a to tím jistěji, bude-li Saturn ascendentní. A když bude v létě Saturn takto postaven ke Slunci, zmenší se horkost ovzduší, zvětší se jeho chladnost a bude krátké léto, a to nejvíce tehdy, bude-li Saturn descendentní.

Rovněž když bude Mars v nějakém vztahu ke Slunci, aniž by Saturn byl k nim v nějakém aspektu, a bude-li na konci znamení, protože konec znamení jsou končiny zla a ohlašují pohromy, bude léto nadmíru bohaté na horko, bude dlouhé a škodlivé, a to zejména v krajinách, jež jsou mezi pohybem Berana a Raka; a to nastane tím určitěji, bude-li Mars ascendentní. A bude-li po čas zimy Mars se Sluncem v nějakém vztahu, aniž by planety byly vůči nim v nějakém aspektu, bude sama zima teplá a krátká a zmnohonásobí se v ní vanutí jižních větrů.

Také bude-li Jupiter v některých ročních obdobích smíšen se Sluncem a nebude-li některá z planet vůči nim v žádném aspektu, zmírní se ovzduší této doby vlhkostí a teplem a znásobí se v tu dobu vanutí umírněných severních větrů, posilujících živočichy a setbu. Podobně bude působit Jupiter v roce, jemuž bude vládnout.

Venuše však, bude-li v některých obdobích roku smíšena se Sluncem a nebude-li k nim žádná planeta v aspektu, pak bude-li to v zimě, bude mít účinek zmírňovací a zavlažující; ale v létě a na podzim bude zmenšovat suchost těchto období. A podobně bude působit v roce, jemuž bude vládnout.

Také když v některých ročních obdobích bude Merkur smíšen se Sluncem a žádná planeta nebude vůči nim v aspektu, bude ovzduší těchto období plně nepříznivých odchylek způsobených větry a zčásti i suchem, které bude pocházet od suchého druhu větru, protože se oslabí přirozené smíšení toho času. A podobně bude Merkur působit v roce, jemuž bude vládnout.

1 *povah*: tj. přirozeného uspořádání základních prvků (elementů) – 2 *planet, které vládnou tomu času*: jednotlivým planetám (podle tehdejšího pojetí: Měsíc, Merkur, Ve-

nuše, Slunce, Mars, Jupiter, Saturn) byl přičítán rozhodující vliv na jednotlivé časové úseky – 14 *uvnitř kruhu Měsíce*: tj. v tzv. sublunárním světě, kterým je podle představ převzatých z učení Aristotela míněna oblast uvnitř dráhy Měsíce (sublunární sféra), tvořená čtyřmi prvky (živly), které se mohou navzájem mísit v různém poměru, a proto v této oblasti mohou vznikat změny (na rozdíl od neměnné oblasti vně tohoto kruhu, tvořené jediným dokonalým prvkem) – 19 *bez aspektu vůči Martu*: aspekt je jedním ze základních astrologických pojmů: planety jsou vůči sobě v určitém aspektu, když (pozorovány ze Země) jsou ve zvířetníku (v ekliptice) od sebe vzdáleny o úhly, jež jsou vrcholovými úhly některého z jednoduchých pravidelných mnohoúhelníků – 22 *ascendentní*: vzestupný, tj. bude-li v okamžiku, k němuž se vztahuje astrologická předpověď, ve znamení, které právě vychází; *kruhu augu*: lat. názvem aux se ve staré astronomii označovala vnější část kruhu epicyklu – 26 *descendentní*: tj. bude-li ve znamení, které právě zapadá – 34 *ve čtvrtích kruhu*: tj. ve čtvrtích sluneční dráhy, kterou si tehdejší astronomie představovala jako kruh – 38 *na konci znamení*: tj. zvířetníku – 47 *mezi pohybem Berana a Raka*: míněna severní polovina tropického pásma Země – 52 *smíšen se Sluncem*: tj. bude-li působit spolu se Sluncem

Poznámky ediční

Lucidář

Text ukázky otištěn podle rkpu Fürstenberského, chovaného dnes v SA na Křivoklátě I d 36, fol. 129b-141b (*F*). Opravy a doplňky provedeny podle prvotisku: Lucidář o rozličných věcech, jenž sú na nebi, na zemi i u vodách, Plzeň 1498 (Knihopis č. 12 – *T*). – V paleografickém opise (s některými omyly) vydal paralelně oba texty Č. Zíbrt, Staročeský Lucidář, Sběrka pramenů 1, 2, 5, Praha 1903 (*Zib*). Tam i rozbor památky a nejdůležitější literatura. Srov. též: A. Truhlář, O některých knihách prastarárodní četby české v XVI. stol., ČČM 64, 1890, 42-65 a 65, 1891, 426-434; K. Schorbach, Studien über das deutsche Volksbuch Lucidarius u. seine Bearbeitungen in fremden Sprachen, Quellen u. Forschungen zur Sprach- u. Kulturgeschichte der germ. Völker 74, Štrasburk 1894 (na s. 216-223: Der böhmische Lucidarius).

Naše ukázka ve *F* na fol. 137b-139a; v *T* na l. L 16a-L 20a; ve vyd. Zíbrtově na s. 58-62.

9 najdále T] naydale *F*, *Zib* (*chybně*) – 31 jedno léto] *není v F*, *doplněno podle T*: Venus jedno léto běží – 39 dvanácte T] dwadziety *F* – 42 dvakrát] *není ve F*, *doplněno podle T*: dvakrát větčie – 56 a jest nevěrný] a gejt newieczny *F*, a gejt nemoczny *Zib*, *není v T* (*srov. ř. 59*) – 57 odpoviedají rádi u prosbě] powiedagi rady v prosbie *F*, *Zib*, *srov.*: ten rád lže a mnoho mluví a odpoviedá rád v prosbě *T* – 63 horkého] mokrho *F*, *Zib* (*chybně*), *srov.*: horké a suché náture *T* – 94 najméné T] naymene *F*

Vavřinec z Březové: Snář

Otištěno podle rkpu býv. Dietrichštejské knihovny v Mikulově I 176, nyní UK Brno Mk 14 (*M*). Varianty uvedeny z rkpu dříve stockholmského, nyní v SA v Brně č. 461, s. 41-256 (*Š*). Snář z rkpu dosud vydán nebyl. Vydání Č. Zírta, Vavřince z Březové Snář velmi pěkný, Praha 1908 (Svět. knih. č. 680-682), vychází